

**Комунальний заклад вищої освіти
«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»
Філологічний факультет
Кафедра української філології**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Заступник директора
з навчальної роботи

«08» 08 2021 року



**РОБОЧА ПРОГРАМА
ОК 29 ДІАЛЕКТОЛОГІЧНА ПРАКТИКА**

**Підготовки – бакалаврів
Галузі знань – 01 Освіта/Педагогіка
Спеціальності – 014.01 Середня освіта (Українська мова і література)
Денної форми навчання**

Вінниця 2021

Робоча програма діалектологічної практики для здобувачів освіти галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 014.01 Середня освіта (Українська мова і література).

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

спеціаліст вищої категорії, викладач-методист кафедри української філології Ненчинська Л. В.;

кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри зарубіжної літератури та основ риторики Михайленко В. В.;

спеціаліст вищої категорії, викладач-методист циклової комісії викладачів іноземної мови Сверлович В. В.;

спеціаліст вищої категорії, викладач-методист кафедри української філології Когутюк О. В.

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри української філології (Протокол №1 від 30 серпня 2021 року)

Завідувач кафедри української філології
кандидат філологічних наук _____ Н. І. Скрипник

Вступ

Діалектологія є однією з важливих філологічних наук, яка безпосередньо пов'язана з живою мовою народу. Логічним продовженням курсу навчальної дисципліни «Діалектологія в курсі української мови в середній школі» для здобувачів освіти галузі знань 01 Освіта / Педагогіка 014.01 Середня освіта (Українська мова і література) є діалектологічна практика.

Дослідження територіальних діалектів різних регіонів України, зокрема й Поділля, зберігає свою актуальність в українському мовознавстві ще з XVIII ст. й до сьогодні – XXI ст. Діалектологічні практики в унісон до загальної тенденції в цій науці продовжують систематичне збирання збереженої в народній пам'яті інформації про архаїчні українські назви. Мета діалектологічної практики полягає не тільки в тому, щоб закріпити отримані теоретичні знання з дисципліни «Діалектологія в курсі української мови в середній школі», а й віддзеркалити матеріальну й духовну культуру українського народу шляхом запису, підготувати студентів до цілісної педагогічної діяльності в майбутньому.

Діалектологічна практика проводиться в 4 семестрі другого курсу денної форми навчання з відривом від освітнього процесу. Тривалість даного виду практики для студентів денної форми навчання становить 30 годин, 1 кредит ЄКТС.

1. Опис освітнього компоненту

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика освітнього компоненту
		денна форма навчання
Кількість кредитів– 1	Галузь знань 01 «Освіта/Педагогіка»	Обов'язкова
Модулів – 1	Спеціальність 014.01 Середня освіта (Українська мова і література)	Рік підготовки
Змістових модулів – 2		2-й
ІНДЗ – не передбачено		Семестр 4-й
Загальна кількість годин –30		Лекції

Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 6 самостійної роботи студента – 24	Освітній ступінь: Бакалавр	0 год.
		Практичні 6 год.
		Самостійна робота 24 год.
		Вид контролю: Залік

2. Мета і завдання діалектологічної практики

Мета діалектологічної практики – забезпечити якісну підготовку майбутнього вчителя української мови та літератури до самостійного і творчого виконання основних професійних функцій педагога в реальному освітньому процесі; закріпити знання з української діалектології, зібрати діалектні матеріали за пропонованими питальниками.

Основні завдання діалектологічної практики:

- **знати**, до якого діалекту в загальній системі (класифікації) говорів української мови належить говірка визначеного населеного пункту, докладно ознайомитися з фонетичними, морфологічними, синтаксичними та лексичними особливостями конкретної говірки;
- **уміти** застосовувати на практиці методи збирання діалектних матеріалів, виявляти характерні особливості говірки, записувати діалектні матеріали, користуючись фонетичною транскрипцією, добирати інформаторів;
- **набути навичок** аналізу діалектних явищ;
- **виховувати** толерантне ставлення до етнічних груп українців і збереження національних традицій.

2.1. Компетентності

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані практичні завдання в галузі середньої освіти, що передбачає застосування концептуальних методів освітніх наук, психології, теорії та методики навчання і характеризується комплексністю і невизначеністю педагогічних умов в закладах середньої освіти.

2.1.1. Загальні компетентності:

ЗКЗ. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово, до комунікації іноземною мовою за предметною спеціальністю.

ЗК4. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук, аналіз та обробку інформації з різних джерел, ефективно використовувати цифрові ресурси та технології в освітньому процесі.

ЗК8. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та значення у розвитку суспільства, техніки і технологій.

2.1.2. Спеціальні (фахові) компетентності:

ФК4. Здатність формувати і розвивати в учнів ключові та предметні компетентності засобами навчального предмету та інтегрованого навчання; формувати в них ціннісне ставлення, розвивати критичне мислення.

ФК7. Здатність до здійснення професійної діяльності з дотриманням вимог законодавства щодо охорони життя й здоров'я учнів (зокрема з особливими освітніми потребами); використання здоров'язбережувальних технологій під час освітнього процесу.

ФК8. Здатність до суб'єкт-суб'єктної (рівноправної та особистісно-зорієнтованої) взаємодії з учнями в освітньому процесі, залучення батьків до освітнього процесу на засадах партнерства.

ПК 1. Здатність використовувати досягнення сучасної науки в галузі теорії та історії української мови і літератури в практиці навчання української мови і літератури в закладах загальної середньої освіти.

ПК 4. Здатність орієнтуватися в українському літературному процесі на тлі світового (від давнини до сучасності), уміння використовувати здобутки українського письменства для формування національної свідомості, світогляду учнів, їхньої моралі, ціннісних орієнтацій в сучасному суспільстві.

ПК 6 Здатність володіти законами аналізу лінгвістичних одиниць, розуміти ієрархічний взаємозв'язок між ними.

ПК 7. Здатність взаємодіяти зі спільнотами (на місцевому, регіональному, національному, європейському й глобальному рівнях) для розвитку професійних знань і фахових компетентностей, використання практичного досвіду й мовно-літературного контексту для реалізації цілей освітнього процесу в закладах середньої освіти.

2.1.3. Програмні результати практики (за освітньою програмою):

РН7. Демонструє знання основ фундаментальних і прикладних наук (відповідно до предметної спеціальності), оперує базовими категоріями та поняттями предметної області спеціальності.

РН10. Демонструє володіння сучасними технологіями пошуку наукової інформації для самоосвіти та застосування її у професійній діяльності.

РН11. Виявляє навички роботи в команді, адаптації та дії у новій ситуації, пояснює необхідність забезпечення рівних можливостей і дотримання гендерного паритету у професійній діяльності.

ПРН 2. Пояснює особливості розвитку української мови та літератури, зарубіжної літератури, специфіку перебігу літературного процесу в Україні та світі в культурному контексті, зміст естетичних теорій, методів, напрямів, течій, стилів, жанрів; твори української класики й сучасності у взаємозв'язках зі світовою літературою й культурою; порівнює мовні й літературні факти, явища, визначає їхні подібності й відмінності.

ПРН 4. Володіє навичками аудіювання й створення текстів різних стилів і жанрів та застосовує ці вміння в процесі формування мовленнєвої компетентності здобувачів освіти.

ПРН 5. Застосовує різні види аналізу художнього твору, визначає його жанрово-стильову своєрідність, місце в літературному процесі, традиції й новаторство, зв'язок твору із фольклором, міфологією, релігією, філософією, значення для національної та світової культури.

ПРН 9. Використовує закони аналізу лінгвістичних одиниць для моделювання подібних у стандартних і нестандартних мовленнєвих ситуаціях, застосовує різні види аналізу мовних одиниць, визначає їх місце в тексті й мовленні, розуміє взаємозв'язок та ієрархію таких одиниць.

3. Зміст практики

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

ОРГАНІЗАЦІЯ ДІАЛЕКТОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Тема 1. Підготовка до практики.

На етапі підготовки до практики здобувачі освіти ознайомлюються з історією регіону, де розташований визначений для обстеження населений пункт, а також говору, до якого він належить.

Тема 2. Загальне ознайомлення з обстежуваною говіркою.

Прибувши на місце, перед початком записування діалектного матеріалу, практиканти мають докладно ознайомитися з головними рисами говірки, установити, чи не має відмінностей в окремих частинах населеного

пункту. З цією метою треба встановити контакт з населенням, наприклад через голову селищної ради, інших представників влади. Під час спілкування важливо виявити зацікавлення щодо історії й сучасного життя в населеному пункті, наприклад, у зв'язку з господарською діяльністю залежно від пори року. Надалі уважно прислухатися до мовлення місцевого населення, фіксувати характерні особливості говірки, визначати регулярність цих рис, якою мірою вони притаманні представникам різних вікових груп (як правило, старі люди зберігають давніші риси діалекту). До того ж з метою швидшого ознайомлення з мовною ситуацією в населеному пункті рекомендовано звернутися до учителів-словесників місцевої школи.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

ЗБИРАННЯ І ОПРАЦЮВАННЯ МАТЕРІАЛІВ ДІАЛЕКТОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Тема 3. Добір інформаторів та їх опитування.

Дуже важливим є добір інформаторів. Ними повинні бути типові носії говірки обраного для обстеження населеного пункту, які довго не перебували поза своїм говірковим докільям, не працювали тривалий час в інших селах або містах, люди з добрим слухом, без мовних вад, розвиненим мовним чуттям, які спроможні розповісти, чим говірка їхнього села відрізняється від говірок сусідніх сіл, що її споріднює і з якими саме селами, що в цій говірці вже зникає, які явища з'явилися порівняно недавно. Оповідач повинен також бути знавцем матеріальної і духовної культури своєї місцевості. Не лише сам інформатор, а також його батьки повинні бути уродженцями цього села. Студенти повинні збирати діалектні матеріали за спеціально розробленими питальниками. Для забезпечення повноти, правильності відповідей на всі питання доцільно обирати кількох оповідачів.

Зібрані матеріали повинні відображати динаміку мовних змін у системі говірки, тому необхідно добирати інформаторів із різних вікових груп.

Перед заповненням питальника практикантові треба доступно й докладно розповісти своїм інформаторам про значення діалектологічних досліджень для сучасної науки, пояснити, що народна мова зазнає змін, спричинених багатьма факторами.

Збирання лексики народних говорів пов'язане зі значними труднощами, що зумовлено, передусім, надто широким колом понять народної матеріальної та духовної культури, у чому записувач повинен сам добре орієнтуватися, щоб грамотно поставити інформаторові питання й одержати на нього правильну відповідь. Для забезпечення більшої достовірності відповідей важлива співпраця двох збирачів, один із яких веде

бесіду, а інший – записує матеріал. Перевагу також треба надавати опитуванню в присутності кількох (трьох-п'яти) інформаторів. Це давало б змогу усувати складності, непорозуміння, сумніви тощо й одержувати достовірну інформацію.

Дуже важливо, щоб здобувачі освіти були уважними до синонімічного багатства діалектної мови. Особливо це необхідно в таких випадках: а) коли в сусідніх селах уживають інші назви; б) коли оповідачі повідомляють лише літературну назву; в) коли записи проводять у зонах перехідних говірок.

У випадку, коли оповідачі не можуть дати відповіді або вона здається не зовсім переконливою, треба за допомогою додаткових питань з'ясувати справжню ситуацію в обстежуваній говірці (відповіді нема, бо нема поняття; немає родової (загальної) назви, а вживають лише видові найменування; поняття нема, але назва відома із сусідніх говірок чи літературної мови тощо).

Усі сумнівні відповіді та моменти, якщо від основних оповідачів не вдалося одержати переконливих відповідей або вони щось пояснювали невпевнено, треба уточнити всі сумнівні відповіді та моменти в кількох інших місцевих жителів чи вчителів-словесників.

Тема 4. Записування діалектного матеріалу.

Перед початком записування збирачі діалектного матеріалу, ознайомлюючись з особливостями говірки, повинні визначити, чи немає мовних відмінностей в окремих частинах населеного пункту, чи є відмінності, зумовлені віком та іншими чинниками. Водночас практиканти повинні записати й матеріали, що стосуються населення цього пункту, національного складу, з'ясувати, як відбувалося його заселення (чи дозаселення), історичні відомості про нього (з різних переказів, документів), зафіксувати колишні назви села, зміни цих назв, колишній і сучасний адміністративний поділ. Обов'язково треба зазначити віддаленість населеного пункту від найближчого міста. Усе записане треба паспортизувати.

Записувач діалектного матеріалу весь час повинен дбати, щоб зібрати найтипівіше для місцевої говірки. Отже, він не повинен вдаватися до підказування (безпосереднього чи навідного) певних форм чи слів. Відповідальність майбутнього філолога під час збирання говіркового матеріалу надзвичайно велика. Хоча діалектні матеріали можуть бути перевірені чи проконтрольовані сторонньою особою в тому самому населеному пункті, де відбувається запис, проте в разі повторного запису, навіть від тієї самої особи, можливі відхилення. Отже, записувач повинен бути дуже обережним і точним.

Відповіді інформаторів практикант повинен послідовно записувати фонетичною транскрипцією з обов'язковим збереженням нумерації питань у питальнику. Не можна залишати питань без відповідей. Коли в обстежуваній говірці нема назви (відповіді), оскільки нема реалії чи поняття, про яке йдеться в певному питанні, про це так і треба зазначити. Варто під час відповідей, особливо коли йдеться про якісь специфічні чи рідковживані назви, реліктові слова, подавати записаний транскрипцією контекст (речення), який би відображав уживання цих слів.

Необхідно намагатися фіксувати детальні відомості про стилістично марковані слова-відповіді (згрубіле, зневажливе, лайливе, пестливе, сороміцьке тощо).

Усі відповіді на питання, додаткову інформацію, зауваження оповідачів студенти повинні фіксувати чітко, виразно й розбірливо. Крім цього, необхідно подати аудіозапис зібраних матеріалів, а також відтворити їх у звіті фонетичною транскрипцією. Звукозапис має низку переваг, бо графічно відтворити всі особливості діалектного мовлення неможливо.

Тема 5. Підготовка матеріалів спостережень та аналіз діалектних особливостей досліджуваної говірки. Підготовка характеристики регіону, де розташований визначений для обстеження населений пункт, оформлення історії села, у якому проживає (-ють) інформатор (-и). Ознайомлення з носіями діалектного мовлення й створення їхнього портфолію. Укладання матеріалів за питальником. Висновок щодо діалектних особливостей досліджуваної говірки.

Тема 6. Підготовка матеріалів для заліку (написання творчої роботи відповідно до вимог, затверджених кафедрою).

4. Структура переддипломної практики

№ п/п	Назви розділів	Кількість годин						
		Разом	Аудиторних	Лекцій	Практичних	Семінарських	Індивідуальна	Самостійна робота
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I ОРГАНІЗАЦІЯ ДІАЛЕКТОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ								
1	Тема 1. Підготовка до практики.	2	2	-	2	-	-	-

2.	Тема 2. Загальне ознайомлення з обстежуваною говіркою.	4	-	-	-	-	-	4
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II ЗБИРАННЯ І ОПРАЦЮВАННЯ МАТЕРІАЛІВ ДІАЛЕКТОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ								
3.	Тема 3. Добір інформаторів та їх опитування.	4	-	-	-	-	-	4
4.	Тема 4. Записування діалектного матеріалу.	6	-	-	-	-	-	6
5.	Тема 5. Підготовка матеріалів спостережень та аналіз діалектних особливостей досліджуваної говірки.	6	-	-	-	-	-	6
6	Тема 6. Підготовка матеріалів для заліку	4	-	-	-	-	-	4
	Залік	4	4	-	4	-	-	-
	Всього	30	6	-	6	-	-	24

4. Самостійна робота

Характер, зміст і форма самостійної роботи залежить від особливостей місцевості, у якій проходять діалектологічну практику здобувачі освіти, та визначені самою програмою практики.

5. Рекомендації до організації та проведення діалектологічної практики

Під час підготовки до практики її учасники повинні ознайомитися з історією регіону, зокрема мати інформацію про а) місце розташування населеного пункту (включно з даними про віддаленість від найближчого міста); б) дані про заснування поселення (коли і ким засноване, інформація на основі історичних документів чи за легендами); в) відомості про адміністративний статус населеного пункту (колись і тепер); г) відомості про національний склад мешканців.

Прибувши до населеного пункту, експлоратори мають правильно визначитися з інформаторами обраного для обстеження населеного пункту.

Важливо, щоб інформаторами були представники не тільки різних вікових груп, а й різної статі; до того ж, відповідали низці вимог, зокрема: уродженці (як і їхні батьки) цього села, які довго не перебували поза своїм говірковим оточенням, тобто не працювали чи навчалися тривалий час в інших селах або містах; люди з добрим слухом, без мовних вад; комунікабельні, з розвиненим мовним чуттям. Оповідач повинен також бути знавцем матеріальної і духовної культури своєї місцевості, наприклад, знатися на фольклорі. З іншого боку, записувач також має добре орієнтуватися в цих питаннях, щоб грамотно поставити запитання інформаторові й одержати на нього правильну відповідь. Для забезпечення повноти, правильності відповідей на всі питання доцільно обрати декількох оповідачів.

Під час опитування діалектолог має виявити максимальну тактовність й обережність. Експлоратор обов'язково повідомляє мету своєї діяльності, зокрема, приїхав вивчати історію села, збирає відомості про давні звичаї, обряди, вірування, вивчає побут, господарство та мову. Під час записування діалектного матеріалу експлоратор весь час мусить дбати, щоб зібрати найбільш типове для місцевої говірки, тож ні в якому разі не вдаватися до підказування (безпосереднього чи навідного) певних форм чи слів. Дослідникові треба усвідомлювати, що його відповідальність як записувача матеріалів за визначеною програмою надзвичайно велика: його матеріали можуть стати об'єктом діалектологічних студій, поповнити український діалектний фонофонд (зберігається у Відділі діалектології Інституту української мови НАН України).

Запис від інформаторів має бути паспортизований (позначення того, що і від кого, коли саме і хто записав). Це означає, що перед записуванням експлоратор повинен надиктувати дату збирання матеріалу, локалізацію запису (назва села та його адміністративна віднесеність – область, район), час запису, інформацію про записувача (прізвище, ім'я та по батькові практиканта, курс та спеціальність. Відомості про інформатора (може сам інформатор, але чітко й зрозуміло) – прізвище, ім'я та по батькові, рік народження, освіта (напр., 3 класи, малописьменний, неписьменний тощо), місце роботи (якщо не працює, то це слід зазначити: не працює, пенсіонер(ка)).

Аудіозапис діалектного матеріалу підлягає розшифруванню й відтворенню його у звіті фонетичною транскрипцією.

Обов'язки керівника практики від кафедри:

Перед початком практики керівник:

- проводить інструктаж з техніки безпеки;

- консулює практикантів щодо завдань практики та порядку її проходження, надає їм необхідні матеріали;
- знайомить здобувачів освіти з вимогами до ведення та оформлення матеріалів діалектологічної практики, які затверджені кафедрою;
- моніторить умови проходження практики здобувачами освіти, у разі необхідності надає консультації;
- приймає залік з практики.

Обов'язки практикантів:

- до початку практики одержати необхідну консультацію;
- у повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені програмою практики;
- нести відповідальність за виконану роботу;
- виявляти старанність, творчу ініціативу, наполегливість, організованість, дисциплінованість;
- дотримуватись академічної доброчесності. Зокрема, практикант має пам'ятати, що не можна записувати й подавати до звіту сумнівний матеріал (його обов'язково треба перевірити через опитування інших інформаторів). Хоча діалектні матеріали можуть бути перевірені чи проконтрольовані сторонньою особою в тому самому населеному пункті, де відбувається запис, проте в разі повторного запису, навіть від тієї самої особи, можливі відхилення. Отже, записувач повинен бути дуже обережним і точним.
- своєчасно скласти залік з практики.

6. Форми і методи контролю знань

Контроль діяльності практикантів складається з поточного і підсумкового.

Поточний контроль. При комплексній оцінці знань викладач визначає види робіт та критерії оцінювання практики:

кількісні параметри (виконання всіх або частини завдань практики);

якісні параметри (повнота аналізу, вміння робити порівняння, висновки; повнота розкриття теми, логіка її викладення; культура мови; повнота звітних матеріалів; використання рекомендованої літератури; дотримання технічних вимог оформлення документації).

За виконанням програми практики здійснюється контроль з боку керівників від кафедри.

Протягом практики *керівник від кафедри* контролює роботу практикантів, аналізує хід виконання програми практики, а в кінці перевіряє оформлені здобувачем освіти матеріали, бере участь у роботі комісії з прийому диференційованого заліку.

Підсумковий контроль проводиться після завершення практики. Форма контролю – підсумкова звітна конференція. Результати практики обговорюються на засіданні кафедри.

7. Розподіл балів, які отримують студенти

ОЦІНЮВАННЯ ДІАЛЕКТОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

№ з/п	Вид діяльності	Кількість балів
	Модуль 1 ОРГАНІЗАЦІЯ ДІАЛЕКТОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ	30
1.	Підготовка до практики	15
2.	Загальне ознайомлення з обстежуваною говіркою.	15
	Модуль 2 ЗБИРАННЯ І ОПРАЦЮВАННЯ МАТЕРІАЛІВ ДІАЛЕКТОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ	50
3.	Опитування інформаторів	10
4.	Записування діалектного матеріалу	10
5	Підготовка матеріалів спостережень та аналіз діалектних особливостей досліджуваної говірки.	20
6	Підготовка матеріалів для заліку	10
	Загальна кількість балів поточного контролю	80
7	Захист звіту на підсумковій звітній конференції (диференційований залік)	20
	Загальна кількість балів підсумкового контролю	100

В оцінюванні матеріалів діалектологічної практики враховується:

- наявність у звітних матеріалах всіх структурних розділів (відомостей про населений пункт, відомостей про інформаторів, відповідей за питальником);
- правильність записів фонетичною транскрипцією;
- відсутність пропусків у записах;
- грамотність оформлення роботи.

Звіт з практики захищається здобувачем освіти (з диференційованою оцінкою) на звітній підсумковій конференції. Оцінка за практику вноситься в заліково-екзаменаційну відомість, у залікову книжку та індивідуальний навчальний план.

Підсумки діалектологічної практики обговорюються на засіданні кафедри української філології.

**Порядок переведення рейтингових показників успішності
у європейські оцінки ECTS**

№ з/п	За шкалою ВГПК (в балах)	За шкалою ECTS	За національною шкалою
1.	90-100	A	Відмінно
2.	82-89	B	Добре
3.	75-81	C	Добре
4.	64-74	D	Задовільно
5.	60-63	E	Задовільно
6.	35-59	FX	Незадовільно з можливістю повторного складання
7.	1-34	F	Незадовільно з обов'язковим повторним курсом

Загальні критерії оцінювання успішності здобувачів освіти, які отримали за 4-бальною шкалою оцінки «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно», подано у таблиці.

Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень практикантів

Оцінка	Критерії оцінювання
«відмінно»	У звітній документації є всі структурні розділи (відомості про населений пункт, відомості про інформаторів, відповіді за питальником); відповіді від інформаторів, записані фонетичною транскрипцією; відсутні пропуски в записах; робота оформлена грамотно; правильно аргументовано приналежність говірки до певного діалекту; практикант виявив відмінні вміння практичного застосування теоретичних знань.
«добре»	У звітній документації є всі структурні розділи, але окремі з них не є повними; відповіді інформаторів записані фонетичною транскрипцією з незначними неточностями; діалектний матеріал затранскрибовано (допущено не більше п'яти помилок); робота оформлена орфографічно й пунктуаційно правильно; зроблено правильний висновок щодо цієї говірки в системі наріччя; практикант виявив

	вміння практичного застосування теоретичних знань, але припустився незначних помилок в оформленні матеріалу.
«задовільно»	У звітній документації є всі структурні розділи, окремі з них не є повними; наявні пропуски; у фонетичні транскрипції допущено не більше шести помилок; у роботі не визначено говірку в системі діалектів української мови. Не подано аудіозапису відповідей на питальник і діалектних текстів.
«незадовільно»	У звітній документації відсутні окремі структурні розділи або ж подано неякісні відомості. Не подано аудіозапису, відповідей на питальник і діалектних текстів. Відсутній запис матеріалу фонетичною транскрипцією; матеріали практики свідчать про дуже слабкі теоретичні знання з дисципліни «Діалектологія в курсі української мови в середній школі».

7. Звітна документація з переддипломної практики

Звітною документацією з практичної підготовки є творча робота, що включає розділи:

- I. Історія населеного пункту.
- II. Відомості про діалектоносія.
- III. Програма-питальник для збирання й опису діалектологічного матеріалу.
- IV. Аналіз фонетичних, морфологічних та граматичних рис обстеженої говірки.
- V. Висновки.

8. Рекомендована література

Основна:

1. Аркушин Григорій. Підляські семантичні діалектизми *Діалектологічні студії 3: Збірник пам'яті Ярослави Закревської*. Львів, 2003. С. 87–104.
2. Глуховцева К. Д. Динаміка українських східнословобожанських говірок. Луганськ, 2005. 592 с.
3. Гринчишин Дмитро. Давньоукраїнські фонетичні й морфологічні риси в говірці села Потік Рогатинського р-ну Івано-Франківської області. *Діалектологічні студії 5: Фонетика, морфологія, словотвір*. Львів, 2005. С. 29–38.
4. Мартинова Ганна. Середньонадніпрянський діалект : Фонологія і фонетика. Черкаси, 2003. 368 с.
5. Мартинова Г. І. Лінгвістична географія правобережної Черкащини. Черкаси, 2000. 265 с.

6. Монахова Т. В. Українська діалектологія : навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. Миколаїв, 2010. 128 с.
7. Панцьо С. Українська діалектологія : Практикум : навчально-методичний посібник. Тернопіль, 2013. 132 с.
8. Пачева В. М. Діалекти української мови : навч. посіб., 2012. 84 с.
9. Пащенко В. М. Діалект і сучасність : хрестоматія з метод. рекомендаціями для практ. занять з української діалектології, етнолінгвістики, етнографії та фольклору. Ніжин, 1998. 146 с.
10. Прокопчук Л. В. Українська діалектологія : Тестовий контроль : збірник завдань. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2014. 116 с.
11. Сердега Р. Л. Українська діалектологія : навчальний посібник. Харків, 2011. 156 с.
12. Слободинська Т. С. Діалектологічна практика: орієнтири та рекомендації. Вінниця: Твори, 2019. 80 с.
13. Торчинська Н. М. Українська діалектологія : навчальний посібник. Хмельницький : ФОП Бідюк Є.І., 2017. 158 с.
14. Шевченко Т.Г. Діалектна основа говорів дністровсько-бузького межиріччя за даними лінгвогеографії. *Діалектологічні студії. 6 : Лінгвістичний атлас – від створення до інтерпретації.* Львів, 2006. С. 83–90.
15. Шевченко Т.Г. Фонологічна система вокалізму говорів дністровсько-бузького межиріччя. *Вісник Запорізького національного університету.* Запоріжжя, 2006. № 2. С. 301–311.
16. Шеремета Н. П. Українська діалектологія. Практичні заняття : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Кам'янець-Подільський, 2005. 124 с.

Словники й атласи діалектів української мови

1. Аркушин Г.Л. Словник західнополіських говірок : У двох томах. Луцьк, 2000.
2. Атлас лексики тваринництва у поліських діалектах Глухів, 2004. 260 с. : карти. Бібліогр. : 17 назв.
3. Атлас української мови. В 3-ох томах, Київ, 1984. 2001.
4. Бабічева О. Л. Інверсійний словник мікротопонімів Чернігівсько-Сумського Полісся. Київ, 2005. 102 с.
5. Брилінський Д. Словник подільських говірок. Хмельницький, 1991. 120 с.
6. Бухтій М. В. Лінгвістичний атлас лексики чабанів степових говірок Херсонщини. Херсон, 2003. 156 с.
7. Говірка села Машеве Чорнобильського району. Київ, 2003. Ч.3 : Матеріали до Лексичного атласу української мови. 225 с.
8. Гримашевич Г. Словник назв одягу та взуття середньополіських суміжних говірок. Житомир, 2002. 184 с.

9. Пиртей П. С. Короткий словник лемківських говірок. Івано-Франківськ, 2004. 362 с.
10. Сабодаш І. Зведений тематичний словник як вид лексикографічної праці. *Волинь – Житомирищина : Історико-філологічний збірник з регіональних проблем*. Вип. 10. 2003. С. 195–205.
11. Словник буковинських говірок. Чернівці, 2005. 68 с.
12. Чабаненко В. А. Фразеологічний словник говірок Нижньої Наддніпряни. Запоріжжя, 2001. 200 с.
13. Шило Г. Наддністрянський регіональний словник. Львів, 2008 (Серія «Діалектологічна скриня»). 288 с.

Додаткова література:

1. Бичко З.М. Перспективи взаємостосунків української літературної мови та діалектів. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. Випуск 34. Частина 2. Львів, 2004. С.116 – 121.
2. Галай Оксана. Діалектна лексика як джерело офіційної урбанонімії (на матеріалі Закарпатської області). *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*. Ужгород, 2008. Вип. 12. С. 107-108.
3. Говірки чорнобильської зони : Системний опис. Київ, 1999. 271 с.
4. Діалектна лексика : лексикологічний, лексикографічний та лінгво-географічний аспекти : матеріали доповідей Міжнародної наукової конференції. Глухів, 2005. 224 с.
5. Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича : зб. наукових праць. Випуск 428 – 429 : Слов'янська філологія. Чернівці, 2008.
6. Семенов О. Етнолінгводидактична культура вчителя-словесника : навч.-метод. посіб. Київ – Глухів, 2003. 108 с.
7. Хомчак Л. До функціонування надсянських говірок в умовах білінгвізму. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*. Ужгород, 2008. Вип. 12. С. 206 – 210.
8. Ціхоцький І. «Людіві говори» в художній інтерпретації Івана Франка (гуцульський діалект) *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. Випуск 38. Частина 2. Львів, 2006. С. 150 – 161.
9. Чабаненко В. А. Прізвиська Нижньої Наддніпряни (словник). Книга 1. Запоріжжя, 2005.
10. Чорней К. Історія фарингального *[h] у буковинських та гуцульських говірках Румунії. *Наук. вісник Чернівецького ун-ту : Зб. наук. праць*. Вип. 140. Слов'янська філологія. Чернівці, 2002. С. 203– 207.

11. Чорней К. Кореляція твердості-м'якості приголосних в буковинських говірках Сучавщини (у Румунії). *Наук. вісник Чернівецького ун-ту : Зб. наук. праць на пошану проф. Костянтина Германа з нагоди його 75-річчя*. Вип. 170-171. Слов'янська філологія. Чернівці, 2003. С. 58–64.

12. Чорней К. Українська мова на території Румунії. *Наук. вісник Чернівецького ун-ту : зб. наук. праць*. Вип. 116. Слов'янська філологія. Чернівці, 2001. С. 118 – 192.

13. Чорней К. Українське розмовне мовлення в Румунії (вивчення українських говірок на території Румунії румунськими славістами). *Наук. вісник Чернівецького ун-ту : зб. наук. праць*. Вип. 119. Слов'янська філологія. Чернівці : ЧДУ, 2001. С. 49–58.

Інформаційні ресурси:

1. Волинь філологічна: текст і контекст. Західнополіський діалект у загальноукраїнському та всеслов'янському контекстах: Зб. наук. пр. Вип. 4 [Електронний ресурс] / Упорядкування Г. Л. Аркушина. Луцьк: РВВ — Вежа| Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. 428 с. URL: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vftk/2007_4.pdf3.

2. Гуйванюк Н. Словник буковинських говірок [Електронний ресурс]. Чернівці: Рута, 2005. 688 с. URL: <http://www.twirpx.com/file/1060735/4>.

3. Словник українських говірок Карпатського регіону: пояснення та походження слів [Електронний ресурс] / Укл. Д. П. Савчук; Київ; Косів: Писаний Камінь, 2012. 154 с URL: <http://www.twirpx.com/file/1245614>

4. Шило Г. Наддністрянський регіональний словник. Львів–Нью-Йорк, 2008. URL: <http://www.twirpx.com/file/793175/>

Зразок оформлення титульної сторінки

Комунальний заклад вищої освіти
«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»
Кафедра української філології

**МАТЕРІАЛИ
ДІАЛЕКТОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ**

студентки 21-УМ(б) групи
(галузь знань 01 «Освіта/Педагогіка»,
спеціальність 014.01 «Середня освіта»

(Українська мова і література),
освітній ступінь «бакалавр»,

Зінченко Олени Володимирівни

Керівник практики _____

Оцінка _____

Вінниця - 2022

ПРОГРАМА-ПИТАЛЬНИК З ЛЕКСИКИ

1. Назва для весни: *весна, ярь*.
2. Як кажуть про літню гарну сонячну погоду, коли можна робити всі важливі сільськогосподарські роботи (косити, молотити, сушити сіно тощо): *веремня, година, хвиля?*
3. Як називається криниця (викопана чи природна, у яку з джерела прибуває вода і звідки можна брати воду): *кирниця, студник, студничка...?*
4. Як називається простір, зарослий деревами: *ліс, хаща...?*
5. Як називається яблуня-дичка і яблуко з неї: *лісниця, лисниця, планка, квасниця...?*
6. Як називається бур'ян, що жалиться: *кропива, коприва, жалива...?*
7. Як називається кіт (домашня тварина): *кіт, кут, коцур, мацур...?*
8. Як називається кішка (домашня тварина): *кітка, кутка, мачка, мица, мицька...?*
9. Як називається лисиця (звір): *лисиця, лишка...?*
10. Як називається кажан, летюча миша: *лили, пергач, попергач, перегач, перогач, летюча миша, кожсан...?*
11. Як називається їжак: *їж, їжак, ярич...?*
12. Як називається хижий звір вовк: *вовк...?*
13. Як називається кріт: *кріт, крит, крот, бортиця...?*
14. Як називається птах, що кукає: *зазуля, зозуля, куковка...?*
15. Як називається селянський житловий будинок: *хата, хижа...?*
16. Як називається земляна долівка в хаті: *земля, натік, подошов, подишов...?*
17. Як називається дощана підлога в житловому будинку: *міст, поміст, диля, ділі, полаш, позамент...?*
18. Як називається дощана стеля в селянському житловому будинку: *стелина, повала, під, полаш, подлаш...?*
19. Як називається штукатурена (побілена) стеля в житловому будинку: *стелина, плофон, плафонт, повала, пуд, штукатур...?*
20. Як називається приміщення в селянському житловому будинку перед входом у його житлову частину: *сіни, приклят...?*
21. Як називається приміщення у вигляді окремої неопалювальної кімнати у житловому селянському будинку (чи у вигляді окремої будови біля хати) для зберігання їстівних припасів, одягу та іншої поклажі: *комора, кліть, кліти...?*
22. Як називається застелений отвір у стіні будинку для світла і повітря: *вікно, оболук, вузор...?*
23. Як називається шибка у вікні, одне з віконних стекол: *шиб, шибка, вічко, учко, очко...?*
24. Як називається піч, у якій печуть хліб тощо: *піч, пец, піец...?*

25. Як називається кухонна плита (мурована чи суцільно металічна): *шпор, шпаргет, шпарагейт, фітув...?*

26. Як називається прилад для вигрібання жару чи попелу з печі: *кочерга, кочарга, коцюба, коциба...?*

27. Як називається кочережка у вигляді залізного прута, загнутого на кінці, для поправлення дров тощо у плиті: *коцібан, куціба, клюка, клювка, кутач, покутач, гербивош, гебервош, гербиш, шіргак, шіргок...?*

28. Як називається предмет, куди дивляться, щоб себе бачити: *дзеркало, глядило, грядило, звередло...?*

29. Як називається спеціальне приміщення для свиней: *куча, кутець, клівець, хлівча...?*

30. Як називається хвіртка (невеличкі двері у плоті): *фіртка, дверці, бранка, ворутця, ворітці, капурка ...?*

31. Як називається весілля: *весілля, сватьба, свальба, свадьба, свайба...?*

32. Як називався посаг, придане, частина господарства (худоба, земля, гроші тощо), що отримувала дівчина від батьків при заміжжі: *віно, часть, частка...?*

33. Як називається труна, домовина (ящик з дощок, куди кладуть мерця при похороні): *деревище, домовина, труна, лада, копоршів...?*

34. Як називається місце, де ховають померлих людей: *цвинтар, тин, кладбище, кладьбище, теметів, тенетів, кірітіш...?*

35. Робити похорон, закопувати в землю, предавати землі померлого: *ховати, прятати, погрібати...?*

36. Як називається тризна, поминки померлого після його похорону: *комашня, горячина, посвітини...?*

37. Як називається одна з п'яти рухливих кінцевих частин кисті руки або ноги в людини: *палець, перст...?*

38. Як називається зжата кисть руки для удару: *кулак, п'ясть ...?*

39. Як називається горло (передня частина ший, що включає в себе початок стравохода і дихальних шляхів): *горло, гиртанка...?*

40. Як називається одна з двох шкіряних складок, що утворюють кінці рота у людини: *губи, варги, гемба...?*

41. Як називаються вуса (рослинність під носом у чоловіків): *уса, вуса, уста, вуста, бавуса, бовса, баюса...?*

42. Як називається жіноча (дівоча) коса: *коса, кіска, заплітка, варкуч, фіст, чулка, канчук...?*

43. Як називають батька (при звертанні до нього): *тату, няню, няньку...?*

44. Як називається особа жіночої статі стосовно до своїх батьків: *донька, дівка...?*

45. Як називається рідний дядько по батькові (брат батька): *стрий, стрийко, вуйко, уйко...?*

46. Як називається сестра батька або матері: *тітка, тета...?*

47. Як називається жінка сина: *невістка, невіста...?*

48. Як називається хрещений батько: *батечко, нанашко, нанашул, тотайко...?*
49. Як називається хрещена мати: *маточка, матінка, нанашка, нанашкуля, тотайка...?*
50. Як називається хрещеник: *хресник, похресник, покресник, хреснувець, фін, фійн, філін...?*
51. Як називається чоловік чи хлопець однакового з ким-небудь віку: *ровесник, версник, уверсник...?*
52. У якому значенні вживається слово *люди* (люде): *чоловіки, мужчини чи чоловіки і жінки...?*
53. Як називаються постоли (вид взуття): *постоли, ходаки, виртіці, бочкори...?*
54. Як називається чоловічий капелюх: *крисаня, клибан, клибаня, клибанка, калап, шапка...?*
55. Як називається хустка (кусок тканини, яким жінки зав'язують голову): *хустка, фустка, хустя, плат, платина, ширінка, кестеман, кестеманча...?*
56. Як називається жіночий фартух: *плат, платок, платник, приплатою, пілка, півка, запиначка, припиначка, хуста, шуриц, катран...?*
57. Як називається рушник (загальна назва): *ручник, рушник, обрус, обруся, утирак, утиральник, отиральник...?*
58. Як називається полотнище, яким покривають стіл: *скатерка, скатерть, обрус, обрусок, порт, порток, столувка, стулник, пулка...?*
59. Як називається перстень (кільце з яким-небудь коштовним камінцем для пальця руки): *перстень, жуковина, жовковина, обручка...?*
60. Як називається горілка: *горілка, горівка, корівка, палина...?*
61. Як називається яєчня: *яєшниця, ячниця, ротота...?*
62. Як називається холодець: *студенець, драганець, драглі, кляганець, кочоня, кочатина, коченятина...?*
63. Як називається біла рідина у вигляді молока з кислуватим присмаком, що залишається після збивання коров'ячого масла: *маслянка, сколотини, сколотина, цмар, цмур...?*
64. Як називається дерев'яна столова ложка (якою їдять рідку чи напіврідку страву): *ложка, лижка, ожиця...?*
65. Як називається глечик, вузька висока глиняна посудина для молока: *глек, товкан, товканка, товканя, довжанка, дужанка, довжак, куплянка, куп'янка, купаня, шупля, шуфля, шуполя, добоня...?*
66. Як називається скляний, обплетений лозою бутель для вина, гасу, олії тощо: *корчага, плетенка, коршув, шашовання, деміжон, деміціон...?*
67. Як називається спеціальна посудина, у яку доять корів: *дійниця, дійник, скопець, виндилька, жухтарька...?*
68. Як називається шатківниця, прилад, за допомогою якого січуть капусту при засолюванні: *шатківниця, шітківниця, шаткуниця, шахтів, ножі, дялів, дяглів...?*
69. Як називається ячмінь (рослина і зерно): *ячмінь, ярець...?*

70. Як називається кукурудза (рослина і зерно): *мелай, тенгериця, кендериця...*?

71. Як називається картопля (рослина і овочі – загальна назва): *ріпа, булі, гарбузи, кумпітери, кромплі...*?

72. Як у вас кажуть *льон* чи *лен* (рослина і волокно)?

73. Як у вас кажуть про рослину, що дає волокно: *коноплі чи колопні...*?

74. Як називаються коноплі, що дозрівають і вибираються раніше, коноплі без насіння (чоловічі стебла конопель): *посконні коноплі (колопні), посконь, плоскінь, білі коноплі (колопні)...*?

75. Як називаються материнські стебла конопель (насіннєві коноплі): *сім'я, сіменець, сімінь...*?

76. Як називається сніпок конопель (в'яжуть при збиранні): *горстка, горсть, сніп, снуп...*?

77. Як називається скручена в певний спосіб горстка довгої трави чи соломи для в'язання снопів: *перевесло, повересло*?

78. Орати землю на зяб: *паренувати, покладати...*?

79. Як називається борона, сільськогосподарське знаряддя для розпушування ріллі: *борона, смик, грана...*?

80. Обробляти ґрунт бороною (перед сівбою, після сівби): *волочити, боронити, оборонати, боронувати, смичити, скородити, грапати...*?

81. Як називається сапа, знаряддя, яким вручну обробляють просапні культури: *сапа, мотика, копачка, копака...*?

82. Як називається посудина у вигляді ріжка, що чіпляють на пояс і в яку кладуть брус для точіння коси: *брусник, кусник, кісник, кусняк, корець, ток, точок, тічка, тюшка, кушка...*?

83. Як називається курка, що висиджує, а потім водить курчат: *квочка, квічка, клока, клочка...*?

84. Як називається бик-плідник: *бугай, буюк, біка, бійка...*?

85. Як називається кабан-плідник: *кнур, кнорос, корном, корнас, конда*?

86. Як називається жеребець, кінь-плідник: *вір, вурь, віряк, огерь, чивдарь...*?

87. Жувати жуйку (про корів, овець, кіз): *румегати, ремигати, мерендзати...*?

88. Як називається одинока голобля (між двома кіньми, волами), укріплена до передньої осі для повертання воза чи саней при парній запряжці: *дишель, дишинь, дишло, руд, рудо...*?

89. Як називається візок на одному колесі з двома ручками для перевезення вручну невеликих вантажів, гною, піску тощо: *тачка, торбонца, фурик...*?

90. Як називається пристрій (у вигляді двох паралельних брусів, з'єднаних на певних відстанях поперечними планками-щаблями), по якому піднімаються і опускаються, переміщаючись по щаблях: *драбина, лазиво, луйтра...*?

91. Як у вас називають інструмент, яким забивають цвяхи, клепають косу, б'ють зверху по долоті: *молоток, клепач, клевець...*?

92. Як називається металевий ковпачок, що надівається на палець для зручного тручання голки, коли шиють: *наперсник, наперсток, перстинь, дюсюв...*?

93. Як називається мінеральна речовина білого кольору (одержують після випалювання вапняків), яку використовують для побілки приміщень тощо: *вапно, ізвисть, звисть...*?

94. Як називається палиця разом із навитим на неї клоччям, щоб прясти: *кужіль, куделя...*?

95. Як називається ткацький верстат: *кросна, верстат...*? Якщо паралельно вживаються дві назви, то відзначте, чи не пов'язано це з різними видами (конструкціями) ткацького верстата, призначенням тощо?

96. Як називається у ткацькому верстаті вал, на який навивають основу: *вал, валок, навій, навой, воротило, кросно, кросни, жердка, качалка, пришива ...*?

97. Як називають рухому раму для прибивання ниток при тканні: *ляда, лядо, лада, ладо, оляда, олядо, ледо, оledo, набивка, набівка, набилка, наберд, набердник, набердниця...*?

98. Які є види начиння: 1) *валов'яне, портове, прадовляне, радовляне...*? 2) *куберницьке, коберницьке, вовняне, шерстяне...*? 3) *рушникове, скатирчане...*?

99. Як кажуть: *цівка, цевка, шпулька, шпуля...*?

100. Як називається стрижень для одягання цівки у човнику: *сват, сваток, цвах, цвах, йвак, стрижень, рент, прентик, дротик, попик, голубець, шпенек, печик...*?

101. Як називають людину, що працює на ткацькому верстаті: *ткач, ткаля, ткаха, ткачиха, жінка, що рядна ткає; коберник, коберниця, куберник, куберниця, ковйорщиця...*?

102. Як називається плата натурою (збіжжям) у млині за помол: *мірка, мито, вам, вама...*?

103. Як називається доглядач чи власник млина: *мелник, млинар...*?

104. Як у вас називають число 1000: *тисяча, тисяч, изир...*?

105. Як називається місце, з якого із землі на поверхню витікає струмінь підземної води: *джерело, нора, булькіт, жила...*?

106. Як називають непрозорий стан повітря через нагромадження в ньому водяної пари: *туман, мрак, мрака, мраки, мла, имла, молга...*?

107. Як називається дятел: *дятел, жовна, довбак, дзьовбак, клювач, клюван, клювиця, поклювач, ковтач, поковтач, покутач, попукач, попікач, гаракаль...*?

108. Як називається великий довгоногий перелітній птах: *чорногуз, бузьок, боцок, боцан, говля, гоя, гова...*?

109. Як називається селянська хата разом із господарськими будівлями та городом: *обистя, обійстя, обшаря, помістя, посідок, газдівство, телек, фундуш...*?

110. Як називається міцна балка вздовж всієї хати, що підтримує стелю: *сволок, грагар, драгар, геренда, мештерниця, мештерка...*?

111. Як називається огорожа навколо хати, сплетена із хворосту на забитих у землю кілках: *пліт, тин, городина...*?

112. Як називаються великі двері, що зачиняють в'їзд на подвір'я: *ворота, воротниця, порта, брама, капуря, ліса...*?

113. Як називається пристрій біля колодязя для витягування відер із колодязя: *журавель, журавей, журавин, журавка, ваг, вага, ваговиця, вагівниця, кутагош...*?

114. Як називається сіра сипуча маса, що залишається після згорання дерева, соломи тощо: *попіл, попіль, попел, спуза, спудза...*?

115. Як називається чорний наліт у вигляді дрібного пилу, що осідає на внутрішніх стінках комина, димоходу: *сажа, саджа, чад...*?

116. Як називається огляд житла і господарства жениха чи нареченої, що проводиться родичами нареченої чи жениха після сватання: *оглядини, обзори, обзери, обзорини, пекарі, піч позерати, піч обзирати, пец позерати...*?

117. Яка існує спеціальна назва для співання весільних пісень (коли звивають вінки для молодої і молодого, коли звивають молоду тощо): *ладкати, співати...*?

118. Як називається довге волосся на шії у коня: *грива, гриво, гривна, гривно...*?

119. Яке значення слова челядь: *сім'я, жінки, гурт людей...*?

120. Як називається чоловіків батько: *свекор, тесть, старий...*?

121. Як називається чоловікова мати: *свекруха, свекра, теща, стара...*?

122. Як називається кипляча чи закип'ячена вода: *окріп, кип'яток ...*?

123. Як називається розчина, закваска на хліб у вигляді рідкого тіста, замішаного разом із розведеними дріжджами чи залишком кислого тіста: *причина, причин, квас...*?

124. Як називається затірка (вид страви): *затірка, суканиця, стеранка...*?

125. Як називається залишок від коров'ячого молока, позбавлений жирів і білків, що утворюється з кислого молока після відігрівання сиру: *сироватка, сирватка, квасна, квасниця, зварка, дзер, дзера, женциця...*?

126. Як називається сировидна маса, що утворюється в результаті проварювання першого після отелення корови молока: *молозиво, колястра, куластра, кулайстра, курастра...*?

127. Як називається кухонний посуд (загальна назва посуду): *начиння, судина, судинки, судник, черепля, чабряж, граття...*?

128. Як називається миска (дерев'яний, глиняний чи металевий посуд): *миска, миса, блюдо...*?

129. Як називається посудина, пристрій для збивання масла з вершків: *масничка, маслянка, масляник, колотівка, колотівка, колотілниця,*

колотниця, колотюха, колотюшка, сколотюха, збушка, збушок, боденка, зорболовка...?

130. Як називається камінь, що кладеться в діжу на квашену капусту: *тяск, тяс, тязок, тяскувник, тяскуник, капустаник, камінь на капусту, капустаний камінь...?*

131. Як називається продовгувата лопаточка для вимішування мамалиги: *копистка, кулешір, токаняник, токанич, баталів, мішак...?*

132. Як називається горизонтальний ніж у плузі, що підрізує скибу землі знизу: *леміш, плита, желізо, широке желізо, підріз, бучку...?*

133. Як називається вертикальний ніж у плузі, що підрізує скибу землі збоку: *чересло, ніж, довге желізо, переднє желізо...?*

134. Як називається одна із двох ручок біля плуга: *чепіга, чепига, чапія, чепія...?*

135. Як називається у плузі широка металева (а в старих дерев'яних плугах дерев'яна) дошка, за допомогою якої відвертається скиба: *полиця, дошка, перо, крило, корманка...?*

136. Як називається знаряддя для копання, перекопування землі: *лопата, заступ, рискаль, лискарь, лускарь, аришов, алишув, аришин...?*

137. Як називається пристрій у вигляді двох певним чином сполучених палиць для обмолочування снопів тощо: *ціп, ціпи...?*

138. Як називається зорана земля, поле: *рілля, ораниця...?*

139. Як називається хлібний злак, із зернят якого виготовляється пшоно: *просо, кюлешка...?*

140. Як називається медоносний хлібний злак: *гречка, татарка...?*

141. Які є назви для редьки: *редька, редьков, редьква...?*

142. Як називається горох (рослина і зерно): *горох, орох...?*

143. Як називається бобова рослина і зерно: *квасоля, басоля, фасуля, пасуля, пасоля...?*

144. Як називається столовий червоний буряк: *буряк, бурак, цвікла, свікла, цвейкла...?*

145. Як називається соняшник: *сонячник, соняшник, сонічник, посонячник, посоняшник, просонячник, слонічник, слонішник, місячник, місяшник...?*

146. Як називається рослина, яку вживають курці: *тютюн, табак, зеленець, доган, довган...?*

147. Як називається дія, що передає обробіток просапних культур сапою: *сапати, копати, прашувати, грецелувати...?*

148. Як називається паразит жита у вигляді темно-коричневого з фіолетовим відтінком ріжка, що паразитує в колоску: *матка, матиця, манна, головня, снітий...?*

149. Як називається паразит на кукурудзі у вигляді наростів чорного пилу, сажі: *головня, снітий, вовк, кила, чернило, помада...?*

150. Як називається листя, пелюстки на качані кукурудзи: *шуміль, шумела, шумола, шумелина, шумеління, шоломіння, шуломіння, шаломіння, пір'я, піриння, папіж, папіжіння...?*

151. Обчищати качан кукурудзи від пелюсток, листя, що їх обгортає: *лущити, чистити, лупити, пірити...?*

152. Теревити кукурудзу, тертям знімати зерно з качанів: *терти, сукати, лупити, лущити, шустати...?*

153. Як називається необтереблений качан кукурудзи (разом із зерном) : *струк, стручок, кукурудз, шулюк...?*

154. Як називається обтереблений качан кукурудзи (без зерна): *качан, гичка, чучка, шишка, шулюк...?*

155. Як називається пастух і доглядач овець: *вівчар, чабан, вучар, учар, югас...?*

156. Як називається звичайна стежка для пішоходів: *стежка, доріжка, пішак, пішачка, пішник, піхурка, пішурка, пішувка, піштайка, піша дорога, піша дорішка, піший путь, путик, путичка...?*

157. Як називається дрюк, яким пригнічують (притискують) сіно чи снопи на возі: *павз, павуз, павзина, пузина, рубель, рудина, чаклув...?*

158. Як називається у возі горизонтально підвішений валок, до кінців якого чіпляються посторонки: *орчик, ворчик, важок, важка, гамфа...?*

159. Як називається залізна щітка, якою чистять коней, корів: *гребло, згребло, греблиця, граблиця, чесало, чесалка...?*

160. Жувати їжу (роздрібнювати, розтирати зубами і рухами язика): *жувати, жвакати, жнякати, жакати, жвикати, чамкати...?*

161. Ковтати їжу після пережовування: *промикати, прожирати, ковтати, лигати, пролигати...?*

162. Позіхати, протяжно, глибоко вдихувати і зразу ж видихувати повітря з широко розкритим ротом (при бажанні спати, при втомі): *позівати, позіхати, хавкати...?*